

Poverty and the fight against poverty: methods, techniques and content of prevention

Khoshim KHIDIROV¹, Mahmatkobil OBILKOSIMOV²

Jizzakh Polytechnic Institute

ARTICLE INFO

Article history:

Received October 2021

Received in revised form

15 October 2021

Accepted 20 November 2021

Available online

15 December 2021

ABSTRACT

The article discusses the fight against poverty, ways and means of its prevention. Practical ways and methods to eradicate poverty in the world, in particular in the Republic of Uzbekistan, are analyzed, the author suggests some measures to prevent such an economically negative situation.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol2-iss11/S-pp97-104>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Keywords:

UN,
population,
poor,
impoverished,
Europe,
CIS,
Millennium Declaration,
Addis Ababa Action Plan,
public,
Uzbekistan,
Pandemic,
various sectors,
etc.

Kambag'allik va qashshoqlikka qarshi kurashish: oldini olish yo'llari, usullari va mazmun-mohiyati

ANNOTATSIYA

Калип сўзлар:

BMT,
aholi,
kambag'al,
qashshoq,
Yevropa,
MDH,

Maqolada kambag'allik va qashshoqlikka qarshi kurashish, uning oldini olish yo'llari va usullari, kambag'allikni tugatish masalasida dunyo davlatlari va mamlakatimizda olib borilayotgan amaliy ishlar, ushbu salbiy holatning oldini olish borasida qanday ishlar amalga oshirilayotganligi xususida so'z boradi.

¹ Lecturer at the Department of Social Sciences, Jizzakh Polytechnic Institute. Jizzakh, Uzbekistan.

² Lecturer at the Department of Social Sciences, Jizzakh Polytechnic Institute. Jizzakh, Uzbekistan.

Mingyillik deklaratsiyasi,
Addis-Abeba Harakatlar
dasturi,
jamoatchilik,
O'zbekiston,
pandemiya,
turli tarmoqlar va h.z.

Борьба против бедности и нищеты: его значение и пути его предотвращения

АНОТАЦИЯ

Ключевые слова:

ОНН,
население,
бедные,
обнищавшие,
Европа,
СНГ,
Декларация тысячелетия,
Аддис-Абебский план
действий,
общественность,
Узбекистан,
пандемия,
различные секторы и т.д.

В статье рассматривается борьба с бедностью, пути и средства ее предотвращения. Анализируются практические способы и методы по искоренению бедности в мире, в частности в Республике Узбекистан, автором предложены некоторые меры для предотвращения такой экономически негативной ситуации.

Har bir insonga kunlik zarur bo'ladigan eng kam miqdordagi ta'minotning yetishmasligi zamonaviy dunyo davlatlari taraqqiyoti uchun boshqa xavflardan kam bo'limgan – kambag'allik xavfini keltirib chiqarmoqda. Zero, buning zamirida shaxs, jamiyat va davlatning bugungi va ertangi kuni, barqaror taraqqiyotning asoslari mujassam. Shu bilan birga, kambag'allikni bartaraf etish, buning uchun zarur shart-sharoit va imkoniyatlarni yaratish amalda mamlakat taraqqiyotining yangi bosqichga o'tishini ta'minlaydi. Ayni vaqtda, kambag'allikka qarshi kurashish uzoq va murakkab jarayon bo'lib,u institutsional va tizimli yondashuvni taqozo etadi. Bu omil bolaning o'zgalardan ajralib qolishidagi eng katta sabablardandir. Ko'zini ochib, ota-onasini og'ir ahvolda va oilasini tanglik, siqilgan holda ko'raverish uning odamovilagini, ko'pchilikdan begona-lashuvini kuchaytiradi. U yaqinlari yoki qo'shni bolalar, maktabdagi do'stlari oldida o'zining yetishmovchiligidan, doimiy g'amgin holatidan ich-ichdan eziladi. O'zini yashirgani joy topolmay yuradi yoki ,aksincha, "omadi" chopganlarga nisbatan g'arazini ochiq namoyish qilish payida bo'ladi. Agar oiladagi vaziyat shunday davom etaversa, bu holdagi bolaning ruhan yetuk bo'lib ulg'ayishini kutish, albatta, qiyin. Shubhasiz, u jamiyatga nafrat va g'azab ko'zi bilan qaraydi. Shu tariqa shakllangan fe'l-atvor oqibatida ezgu orzu-niyatlaridan umid uzib, yaxshi o'y-xayollarini yomon g'arazlarga almashtiradi.

BMTning ma'lumotlariga ko'ra, Yer yuzida 700 mln. dan ortiq odam qashshoqlikda kun kechiradi. Kambag'allikning yuqori darajasi, asosan, turli nizolar mavjud bo'lgan mamlakatlarga to'g'ri keladi.

Kambag'allik va qashshoqlikka qarshi kurashish BMT kun tartibidagi asosiy masalalardan hisoblanadi. Bu borada tashkilot tomonidan bir qator muhim ishlar amalga oshirilgan. Xususan, 1992-yilda BMT Bosh assambleyasining 47G'196 rezolyutsiyasi asosida 17-oktyabr – Xalqaro qashshoqlikka barham berish kuni sifatida belgilangan.

Tegishli rezolyutsiyalar asosida 1997-2006-y., 2008-2017-y. va 2018-2027-y. BMTning qashshoqlikka qarshi kurashish o'n yilliklari sifatida belgilandi.

Kambag'allik va qashshoqlikka qarshi kurashish tashkilotning Mingyillik deklarasiyasi (2000-y.), Addis-Abeba Harakatlar dasturi (2015-y.) va 2030-yilgacha bo'lgan barqaror rivojlanish (2015-y.) kabi hujjatlarda o'z aksini topgan. Shu bilan birga, Mingyillik rivojlanish maqsadlarining 1-bandida o'ta qashshoqlikka qarshi kurash vazifasi belgilangan. Ushbu hujjatlarda, jumladan, har bir davlat milliy va global miqyosda kambag'allikka qarshi kurashish sohasida zarur shart-sharoitlarni yaratish, gender tengligini ta'minlash, ijtimoiy himoya choralarini ko'rish va boshqa qator masalalar bo'yicha zarur choralarni amalga oshirishi belgilab qo'yilgan.

Shu o'rinda, kambag'allikni aniqlash darajasi, uning o'lchovlari xususida to'xtalish joiz. Bu borada xalqaro tashkilotlar tomonidan tegishli yondashuv va mezonlar ishlab chiqilgan. Xususan, Juhon banki tomonidan kambag'allikni aniqlashda mezon sifatida kunlik daromadi 1,9 AQSh dollarini tashkil qiladigan aholi toifalari kiritiladi. Bu kambag'allik chizig'i sifatida belgilangan.

Kambag'allikka qarshi kurashish bo'yicha Yevropa tashkiloti (EAPN) insonlarni kambag'allikka olib keluvchi bir nechta muhim omillarni ko'rsatadi. Jumladan, ishsizlik, ta'limning past darajasi, nogironlik, tibbiy xizmatdan foydalanish imkoniyati va h.z. Mutaxassislar fikricha, ushbu barcha holatlar kambag'allikka qarshi kurashishda e'tiborga olinishi lozim.

Jahon bankining Markaziy Osiyo bo'yicha mintaqaviy direktori Liliya Burunchukning fikricha, Markaziy Osiyoda qashshoqlikning qisqarishi sohasida muayyan o'sish kuzatilmoxqda. Shu bilan birlashtirishda, xalqaro mutaxassis, ushbu jarayonda barqaror va inklyuziv o'sishni ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar mintaqaga davlatlarining ustuvor vazifalardan biri bo'lishi lozim, deb hisoblaydi.

Jahon iqtisodiyotiga o'tish davrida bo'lgan mamlakatlarda qashshoqlik darajasini qiyoslash uchun kambag'allik chegarasi AQShda bir kishi uchun kuniga 2,15 AQSh dollarini tashkil etadi. Ya'ni chegarasi, oilaviy daromad oyiga har bir oila a'zosi uchun kamida 65 AQSh dollarini tashkil etadi.

Qashshoqlik darajasi – aholi (uy xo'jaliklari) umumiyligi kambag'allik chegarasidan past bo'lgan xarajatlar (daromad) darajasi, umumiyligi aholi (uy xo'jaliklari)ga nisbatidir.

Jamoatchilik fikrini o'rganish so'rovnomalari natijalariga ko'ra, xalqning hukumatdan noroziligi – uni qashshoqlikning eng asosiy muammosi sababchisi, doimiy tashvish va xavotir keltiruvchi, deb hisoblaydi. Turli so'rovnomalarda uni yashash uchun kerakli vositalarning yetishmasligi, kam daromadlar, oilaning kambag'allik holati, kambag'allik va qashshoqlikda yashovchi insonlar soni ko'pligi deb atashadi.

Bozor islohotlari bilan shug'ullanuvchi nazariyotchilar kapitalizmga o'tishning dastlabki yillarida aholi o'rtasida qashshoqlik darajasi o'sishini oldindan ogohlantirishadi, lekin keyinchalik qashshoqlikni keltirib chiqaradigan "chirigan" rejalashtirilgan buyruq-bozlik iqtisodiyoti bilan taqqoslaganda, nisbatan shiddat bilan o'sadigan samarali bozor iqtisodiyotini oldindan bashorat qilishgan. Biroq bularning hech qaysi biri sodir bo'lmadi. Qashshoqlik eng asosiy muammo sifatida post-sovet jamiyatlarida saqlanib qolmoqda.

Kambag'allikni kamaytirishda dunyo bo'yicha Xitoy tajribasi namunali. Iqtisodiy islohotlar boshlangan o'tgan asrning 80-yillaridan boshlab hozirgacha Xitoy 800 million-dan ziyod aholini kambag'allikdan chiqardi. 2020-yil kambag'allikni butunlay tugatish yili deb e'lon qilingan. Bugungi kunda aholini, ayniqsa, qishloq joylarida band qiladigan asosiy

yumush – bu mayda ishlab chiqarish korxonalaridagi mehnat, oilaviy biznes. Deyarli barcha mahsulotlar onlayn savdo bilan iste'molchilarga yetkaziladi. XXRning Davlat Kengashida Kambag'allik bilan kurashish qo'mitasi faoliyat yuritadi.

Ma'lumotlarga qaraganda, 2021-yilda 70 ming nafar ishsiz fuqaroni 40 turdag'i kasbhunarga o'qitish, 39,6 ming nafar ishsizlarni tadbirkorlik ko'nikmalariga o'rgatish, 50 ming kishini tashkillashtirilgan mehnat migratsiyasi uchun chet tillariga o'qitish reja qilingan. Bundan tashqari, ehtiyojmand oilalarni uy-joy bilan ta'minlash bo'yicha olib borilayotgan ishlar ko'lami ham kengaytirilmoqda. O'zbekistonda kambag'allik darajasi yangicha tajriba asosida o'rganilmoqda.Unda jahoning ilg'or mamlakatlari tajribasi, xususan, AQShning taniqli olimlari, 2019-yildagi Nobel mukofoti laureatlari Abxijit Banerji, Ester Dyuflo va Maykl Kremerning kambag'allikni qisqartirish bo'yicha o'tkazgan tadqiqotlari natijalaridan foydalanildi.

Kambag'allikka qarshi kurash mamlakatimizda nisbatan yangi yo'naliш hisoblanadi. Bu borada belgilangan maqsadga erishishda mazkur vazifani amalga oshirish bilan bog'liq instrument va usullarni real holatdan kelib chiqqan holda ishlab chiqish eng samarali yo'l sifatida baholanmoqda.

Xalqaro kambag'allik darajasi birinchi marta e'lon qilinganidan so'ng, bir necha bor qayta ko'rib chiqildi va bir qator mamlakatlarda vaziyat o'zgarishi va ko'proq ma'lumot paydo bo'lishi bilan o'zgarib bordi. So'nggi marotaba global qashshoqliк chegarasi 2011-yilgi xarid qobiliyati pariteti (XQP) narxlari asosida har bir kishi uchun kuniga 1,9 dollar miqdorida belgilandi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 23-sentabr kuni Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyası 75-yubiley sessiyasida nutq so'zladı. Unda mamlakatimiz rahbari bir qator dolzarb tashabbuslarni bildirdi. Jumladan, Prezidentimiz tomonidan kambag'allikni qisqartirish va unga qarshi kurashish masalasini BMTning navbatdagi sessiyasi asosiy mavzularidan biri sifatida belgilash, shuningdek, ushbu mavzuda Global sammitni o'tkazish to'g'risidagi tashabbusi, shubhasiz, jahon hamjamiyati oldida turgan yirik muammolardan biriga samarali yechim topishga qaratilgan. Ayniqsa, 6 oydan buyon davom etayotgan pandemiya ushbu muammoni yanada dolzarblashtirdi.

Har bir insonga kunlik zarur bo'ladigan eng kam miqdordagi ta'minotning yetishmasligi zamонавиy dunyo davlatlari taraqqiyoti uchun boshqa xavflardan kam bo'limgan kambag'allik xavfini keltirib chiqarmoqda. Zero, buning zamirida shaxs, jamiyat va davlatning bugungi va ertangi kuni, barqaror taraqqiyotning asoslari mujassam. Shu bilan birga, kambag'allikni bartaraf etish, buning uchun zarur shart-sharoit va imkoniyatlarni yaratish amalda mamlakat taraqqiyotining yangi bosqichga o'tishini ta'minlaydi. Ayni vaqtida, kambag'allikka qarshi kurashish uzoq va murakkab jarayon bo'lib, u institutsional va tizimli yondashuvni taqozo etadi.

BMTning ma'lumotlariga ko'ra, Yer yuzida 700 mln. dan ortiq odam qashshoqlikda kun kechiradi. Kambag'allikning yuqori darajasi, asosan, turli nizolar mavjud bo'lgan mamlakatlarga to'g'ri keladi.

Sh. Mirziyoyev o'zining 2020-yil 24-yanvardagi Oliy Majlisga Murojaatnomasida shunday degan edi: kambag'allikni kamaytirish – bu aholida tadbirkorlik ruhini uyg'otish, insonning ichki kuch-quvvati va salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish, yangi ish o'rinnari yaratish bo'yicha kompleks iqtisodiy va ijtimoiy siyosatni amalga oshirish, demakdir. Shuningdek, mamlakatimiz rahbari ushbu Murojaatnomada kambag'allikni kamaytirish dasturini ishlab chiqishni taklif qildi. Asosiysi, mamlakatimizda kambag'allikka qarshi

kurashishda ilg'or xorijiy tajriba, xalqaro me'yorlar, aniq mezonlar va baholash usullariga asoslangan yangi metodologiya yaratish lozimligi ta'kidlandi. Boshqacha aytganda, ushbu jarayon ilmiy asoslangan va amaliy xarakterga ega bo'lsa, kutilgan natijani beradi.

Prezident Sh. Mirziyoyev ta'biricha, "Xalqimizga baliq tutishni o'rgatishimiz, qarmoq berishimiz lozim". Bugungi kunda o'tgan 3 yil davomida mamlakatimizda amalga oshirilgan ishlar, jumladan, ijtimoiy-iqtisodiy sohadagi islohotlar kambag'allikka qarshi kurashishda muhim poydevor vazifasini o'tamoqda. Shu bilan birga, kambag'allikni qisqartirish bo'yicha xorijiy davlatlar tajribasi va sohaning yirik mutaxassislarning tadqiqotlari muntazam o'rganilmoqda. Ushbu o'rganishlar asosida O'zbekistonda Kambag'allikni qisqartirish bo'yicha yaqin istiqbolga mo'ljallangan dastur va konseptsiya ishlab chiqildi. Shuningdek, O'zbekistonda 2030-yilgacha kambag'allikni qisqartirish bo'yicha strategiya loyihasi ishlab chiqilmoqda.

Albatta, bugun mamlakatimizda kambag'allikni qisqartirish sohasida amalga oshirilayotgan ishlar bu boradagi dastlabki qadamlar hisoblanadi. Bu borada ijtimoiy, iqtisodiy, ma'rifiy-madaniy sohalarning hamkorlikdagi faoliyati hamda amalga oshirilayotgan ishlarning shaffofligini ta'minlash masalasi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, ushbu tashabbus BMT va unga a'zo-davlatlar tomonidan pandemiya sharoitida vujudga kelgan yangi tahdidlarni inobatga olgan holda mazkur masalaga yondashuvni strategik jihatdan qayta ko'rib chiqishni taqozo etishi bilan ham ahamiyatlidir.

- kambag'al oilalarga to'g'ridan to'g'ri moliyaviy va nomoliyaviy moddiy yordam ko'rsatish, "Ijtimoiy himoya yagona reestri"da kambag'al aholini to'liq qamrab olish;
- kambag'al oilalar farzandlarini yoki keksalarni kiyim-kechak, kundalik ehtiyoj mollari bilan ta'minlash va boshqa ko'rinishdagi moddiy yordam ko'rsatish tizimini ishlab chiqish;
- kambag'al oilalarni uy-joy bilan ta'minlash, kommunal to'lovlardan imtiyoz berish tizimini yaratish, arzon va samarador infratuzilma bilan ta'minlash choralarini ko'rish;
- kambag'al aholi tarkibida bandlikni qo'llab-quvvatlash;
- kambag'al aholini kasb-hunar, xorijiy til va zamonaviy texnologiyalarni egallahsga yo'naltirish;
- kambag'al aholiga qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yer ajratish;
- kambag'al oilalar bilan o'zaro shartnoma asosida chorvachilik, parrandachilik, baliqchilik, asalarichilik mahsulotlari yetishtirish tizimini yo'lga qo'yish;
- kambag'al aholini tadbirkorlik ko'nikmalariga o'qitish, dastlabki moliyaviy, texnikaviy hamda boshqa yo'nalishlarda ko'mak ko'rsatish;
- kambag'al oilalarga imtiyozli shartlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik, kasanachilik va hunarmandchilik yo'nalishlari bo'yicha kreditlar ajratish;
- kambag'al oilalarga imtiyozli shartlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik, kasanachilik va hunarmandchilik yo'nalishlari bo'yicha kreditlar ajratish.

Prezident Shavkat Mirziyoyev 2020-yil fevraldagagi parlamentga murojaatida ilk bor O'zbekiston aholisining kambag'al qatlami haqida so'zлади. Respublika aholisining 12-15 foizi kambag'al ekani, ularning umumiyligi soni 4,5-5 million nafarligini ta'kidladi.

Pandemiya va uning salbiy oqibatlari mamlakatda kambag'allik darajasi yanada ortishiga olib keldi. Ayni paytda, bu bo'yicha yangi hisob-kitoblar ma'lum qilinganicha yo'q.

Hisob-kitoblar natijasida, kambag'al deya ta'riflanayotgan aholining kunlik daromadi 10-13 ming so'mni tashkil etishi ma'lum bo'lgan. Biroq ayni paytgacha aholining minimal iste'mol xarajatlari qanchaligi e'lon qilinmayapti. Dunyo miqyosida esa aholi turmush darajasi minimumi muhim ahamiyatga egaligi ma'lum va bu doimiy e'tibordagi ko'rsatkichlardan hisoblanadi.

Kambag'allikka turli davlatlarda har xil izohlar, ayricha fikrlar bildiriladi. Umuman, jahon tajribasida biror shaxs yoki ijtimoiy guruhning hayot kechirishi uchun zarur bo'lgan minimal ehtiyojlar, mehnatga layoqatlilik hamda avlodini davom ettirishga imkoniyati yetarli bo'lмаган каби iqtisodiy holatlarni tavsiflovchi tushunchaga kambag'allik deyiladi. Buni aniqlashda bir nechta chegara bo'lib, aholining munosib turmush kechirishi uchun ma'lum bir me'yor belgilanadi. Agar kishining daromad (yoki xarajat)lari belgilangan me'yordan past bo'lsa, u kambag'al hisoblanadi.

Kambag'allik chegarasi kunlik eng kam miqdordagi oziq-ovqat va zaruriy mahsulotlarni sotib olish uchun sarflangan xarajatlar yoki olingen daromadlar hamda oilaning ma'lum bir guruhdagi tovar va xizmatlardan foydalana olish imkoniyatini baholash orqali belgilanadi. Masalan, Davlat statistika qo'mitasining kambag'allikni o'lchash uslubiyatiga binoan, O'zbekistonda kunlik 2100 kkal.dan kam iste'mol (xarajat) qilgan kishilar kambag'al deyiladi. O'ylab qaralsa, respublikada kambag'allik darajasi rasman e'tirof etilib, unga qarshi kurashish choralari ko'rيلayotgan bir paytda pandemiya boshlandi. 2020-yil martida Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi tashkil etildi. Mutaxassislar fikricha, mazkur vazirlikning tuzilishi mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish bilan birga, kambag'al aholi moddiy ta'minotida ham amaliy ko'mak berishga bo'lgan muhim qadamdir.

Koronavirus pandemiyasi dunyo davlatlari qatori O'zbekiston aholisi uchun ham katta yo'qotishlar olib keldi. Yashash uchun eng muhim resurs moddiy ta'minlanganlik darajasi tushib ketdi. Ishsizlar, bemorlar, moddiy yordamga muhtojlar safi karrasiga ortdi. Odamlar g'oyat og'ir vaziyatda qolishdi.

Mazkur holatda O'zbekiston hukumati ehtiyoji o'ta yuqori fuqarolarni aniqlab, ularni moddiy qo'llab-quvvatlovchi dastur – "temir daftar" tizimini joriy etdi.

Ma'lumotlarga ko'ra, respublika miqyosida mazkur ro'yxatga kirgan 594,3 ming oila va ularning 2,5 million nafar a'zosi (shundan 648 ming nafar mehnatga layoqatli ishsiz oila a'zolari) kiritilib, joriy yil 1-mart holatiga ko'ra, ularning 641,3 ming nafarining (99 foiz) bandligi ta'minlandi.

Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi hozirgi kunga qadar "temir daftar"ga kiritilgan 600 mingga yaqin ehtiyojmand oilalarga jami 1,37 trillion so'mlik to'g'ridan to'g'ri moddiy va nomoddiy yordamlar ko'rsatilganini ochiqladi.

Qayd etilishicha, kam ta'minlangan oilalarning daromad manbaini yaratish orqali respublika bo'yicha 2021-yil 1-mart holatiga ko'ra 515,9 ming oila va ularning 2,2 million nafar a'zolari "temir daftar" ro'yxatidan chiqarilgan. Shu bilan birga, o'tgan yilda ijtimoiy ko'makka muhtoj va kam ta'minlangan oilalarga nafaqa va moddiy yordam ajratish qamrovi ham oshirilgan. Jumladan, bola parvarishi uchun nafaqa va moddiy yordam oluvchi oilalar soni o'tgan yil yakunida yil boshiga nisbatan ikki baravarga, ya'ni 600 ming nafardan 1,2 million nafargacha ortgan. Shuningdek, o'rta va uzoq muddatlarda kambag'allikni qisqartirishning strategik maqsadlarini belgilash maqsadida Jahon banki va BMT Taraqqiyot dasturi ekspertlari bilan birga "2021-2030-yillarga qadar O'zbekiston Respublikasida kambag'allikni qisqartirish strategiyasi" loyihasi ishlab chiqilib, umumxalq muhokamasiga qo'yildi.

Kambag'allar soni 5 million nafar atrofida deya aytilayotgan bir davrda bu kabi harakatlar qamrovini kengaytirish va jadallashtirish muhim ahamiyatga ega.

Kambag'allikka qarshi kurash mamlakatimizda nisbatan yangi yo'nalish hisoblanadi. Bu borada belgilangan maqsadga erishishda mazkur vazifani amalga oshirish bilan bog'liq instrument va usullarni real holatdan kelib chiqqan holda ishlab chiqish eng samarali yo'l sifatida baholanmoqda.

Har bir inson farovon va baxtli yashashga haqli. Insonlarni yaxshi yashashga intilgani uchun ayblab bo'lmaydi. Ayni vaqtda, kambag'allik domiga tushib qolgan har bir fuqarodan ham o'z hayotini o'zgartirishga bo'lgan kuchli xohish, yangilanishlardan qo'rmaslik va doimo oldinga intilish talab etiladi. Zero, qars ikki qo'ldan chiqadi.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, yaxshi hayot o'z-o'zidan yaratilmaydi, buning uchun mehnat qilish kerak. Yaxshi, to'q, farovon hayotni bizga hech kim yaratib bermaydi, uni o'z mehnatimiz bilan yaratamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2018. – B. 80.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni. "Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasining milliy strategiyasini tasdiqlash to'g'risida". PF-6012-sон 22.06.2020. <https://Lex.uz/ru/docs/4872355>.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni. O'zbekiston Respublikasida korruptsiyaga qarshi kurashish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora tadbirlar to'g'risida. PF-6013-sон 29.06.2020. <https://Lex.uz/ru/docs/4875784>.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Qarori. "Yoshlarni vatan-parvarlik ruhida tarbiyalash ishlari samaradorligini yanada oshirish chora-tadbirlari to'g'risida". 369-son 10.06.2020. <https://Lex.uz/ru/docs/4850220>.
5. Mirziyoyev Sh.M. Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliv bahodir.2-jild, Toshkent, O'zbekiston, 2018-yil, 508 bet.
6. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. 1-jild, Toshkent, O'zbekiston, 2017 yil, 592 bet.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. Toshkent, "Adolat", 2018 yil, 112 bet.
8. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oljanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent, O'zbekiston, 2017. – B. 491.
9. Ibodullaevich K.K., & Bahromovna T.D. (2020). Corruption: Concept, genesis, evolution and survival trends. international journal of discourse on innovation, integration and education, 1(5), 409–413.
10. Ibodullaevich K.K., & Kizi U.G.K. (2021). Types, forms of corruption, causes and consequences. Scientific progress, 1(4).
11. Khidirov K.I., Ortikov O.K., Yodgorov Z.S., & Yernazarov A.A. (2015). Military management and army structure of Sheybanids. In The Fourth International conference on development of historical and political sciences in Eurasia (PP. 8–11).
12. Хидиров Х.И., Қаюмов А., & Рашидова Р. (2021). Коррупцияга қарши кураш борасидаги фалсафий парадигмалар. Scientific progress, 1(4).
13. Ibodullaevich K.K., & Bahromovich T.S. (2021). The role and role of public control in the fight against corruption. International Engineering Journal For Research & Development, 6(ISPCIEI), 4-4.
14. Raximova D., & Khidirov K. (2021). In managing the educational process management responsibility. integration of science, education and practice. scientific-methodical journal, 332–336.
15. Ibodullaevich K.K., & Abdullaevna F.K. (2021). The importance of "temur trains" in the fight against corruption. International Engineering Journal for Research & Development, 6(ISPCIEI), 6–6.

16. Ibodullaevich K.K. (2021). Islam in the fight against corruption the role and role of religion. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(3), 1883–1887.
17. Khidirov K.I., & Gofurova S.S. (2021). The United Kingdom has a special textbook for detecting facts of corruption. *Scientific progress*, 2(1), 121–124.
18. Ibodullaevich K.K., & Bakhromovna T.D. The United Kingdom has a special textbook for detecting facts of corruption.
19. Khidirov K.I., Berdanov A.A., & Kayumov A. (2021). Modern tactical methods and strategic directions of combating corruption in Uzbekistan. *Scientific progress*, 1(6), 1207–1211.
20. Ibodullaevich K.K., Hamidovich O.O., & Bahromovna T.D. Foreign against corruption country experience.
21. Ibodullaevich K.K. Corruption-Safety Islam in the United States. *JournalNX*, 6(06). 771–772.